

1. DOCUMENTACIÓ

2.1. Vida i obra de l'autor

L'autor d'aquestes dues obres és Jaume Pons Martí, nascut a Gràcia (Barcelona) el 25 de maig de 1855. La introducció a la pintura li vingué de la mà del seu tiet Ramon Martí Alzina (1826-1894), tot i que ell va adoptar una temàtica més pintoresca.

Va ser un pintor molt precoç, ja que amb només 15 anys (1870) se li feien encàrrecs i havia fundat una Escola de Dibuix i Pintura. L'actitud pedagògica és una vessant que Pons Martí no abandonà ni un moment al llarg de la seva vida. En aquesta primera etapa a Barcelona, realitzà sobretot retrats al natural, esbossos, paisatges i decoracions, així com algunes restauracions de pintures. El 1877 pogué presentar la seva primera exposició a la Sala Parés.

Una segona etapa de la seva vida professional és la que comprèn el període que passà a Sant Feliu de Guíxols. L'any 1878 es va traslladar en aquest poble, on també fundà una acadèmia pròpia de dibuix i pintura. Entre els estudis que impartia als seus alumnes, hi havia la geometria, la perspectiva, les tècniques pictòriques i de dibuix, cal·ligràfica i ornamentació. Pons Martí era realment un pedagog que procurà que els futurs pintors i dibuixants entenguessin les bases de la perspectiva i la geometria descriptiva; tan necessàries si els seus alumnes es volien dedicar a la pintura realista. Es comptabilitzen més de dues-centes obres d'aquesta època, entre les quals hi ha marines, paisatges, retrats, bodegons, etc.

De mica en mic, i des de 1883, anirà introduint-se a Girona, fins que al 1897 s'hi instal·là definitivament. Aquí també fundà una Acadèmia de dibuix i pintura. Mai deixarà de visitar i tenir contactes amb altres ciutats com Figueres o Olot.

A Girona, primer s'instal·là damunt del Cafè de la Vila, després al carrer del Nord nº 3, i finalment al carrer Bernardes nº 2, 2n., on va morir el 30 de maig de 1930.

La producció de Pons Martí ha passat força desapercibuda, ja que a partir de la dècada dels noranta no seguí les noves propostes que imperaven el moment. Aquesta dècada coincideix amb l'apogeu del modernisme i la introducció de l'impressionisme, i Pons Martí continuarà amb les temàtiques costumistes i d'estil realista que li havia ensenyat el seu oncle. S'allunyarà doncs, de les tendències europees i altres corrents més innovadores existents a Catalunya. Opta per l'academicisme i no per la novetat,

pretext que serveix perquè quedi oblidat per la majoria dels historiadors de l'art. Tot i això, la seva pintura és de bona qualitat, de tècnica compositiva impecable i d'atmosferes fetes amb domini. Marià Oliver ho deixa clar: “*Pons Martí [...] ens ha deixat una lliçó inapreciable de treball, de poesia, del màgic encant de l'art tot i anant per aquests mons de Déu amb el cavallet dessota el braç ignorant, segurament, les tendències més en voga*”¹. Així doncs, es pot afirmar que la seva pintura evoluciona poc al llarg del temps, sense adoptar les noves tendències. De totes maneres, algunes de les visites que feu a Joaquim Vayreda a Olot, li feren adoptar una tècnica més lliure, però sense abandonar les composicions mesurades i la temàtica costumista.

2.2. Les pintures *Porta de Figuerola* i *Portal de Girona*

2.2.1. Context històric

No se sap la data exacte en què es van pintar aquestes obres, però el que si sabem és que fou entre 1873 i 1905. El 1873 Pons Martí arriba a Girona i el 1905 és quan s'enderroca el Portal que s'hi representa.

Ambdós quadres mostren un fragment de la muralla de Girona, en concret, la Porta de Figuerola, que conformava l'accés al Baluard de Figuerola, el lloc on actualment hi ha l'edifici de Correus. Els dos representen el mateix espai, l'un des del punt de mira del qui entra a la ciutat, i l'altre des del punt de sortida. L'accés es feia mitjançant un túnel de vuit metres d'allargada.

La muralla del Mercadal.

S'observa com el Portal de Figuerola (núm. 3) es trobava en el lloc on actualment hi ha Correus, al costat de l'actual Plaça Independència

¹ Exposició Pons Martí. 1855-1931. Catàleg exposició 1973. Pàg. 9

És molt interessant comparar aquestes dues imatges, de les quals en poden distar més de 20 anys. Malgrat comprovar la fidelitat en què Pons Martí s'adiu a la realitat, veiem com el quadre té un punt bucòlic i idealitzant. Marià Oliver, en motiu d'una exposició monogràfica de Pons Martí al 1973 a Girona afirma que el Pons Martí dibuixant és més fidel a la realitat que el Pons Martí pintor, ja que aleshores “*es deixa portar per un cert impuls romàntic i llavors va per camins ignots que la seva ment i la seva imaginació intueixen*”³.

Pel que fa la vista exterior del Portal de Figuerola, la fotografia que es conserva és del 1905, és a dir, de l'any de la seva demolició. De fet, es pot comprovar a la dreta de la fotografia com està a punt de ser enderrocada.

Autor desconegut. c. 1905
Gelatinobromur. Paper, 9 x 12cm
Museu d'Arqueologia de Catalunya
(Girona). Col·lecció Enric Botet i Sisó.

Porta de Figuerola. Fragment.
Oli sobre tela. 47 x 31 cm. MD'A.
Núm. reg. 250.207

Si comparem la fotografia amb l'obra pictòrica veiem que hi ha alguna diferència notable. El tret més significatiu que les separa és l'existència d'una estructura de maó a la part superior de la porta que no apareix en l'obra de Pons Martí. Es fa difícil afirmar si el pintor obvià aquesta estructura per tal d'elaborar una obra més romàntica i ideal, o si realment quan pintà el quadre aquesta estructura no existia. Al llarg de la seva vida, Pons Martí intenta ser un pintor metòdic, d'estudi meticulós de les perspectives i

³ Exposició Pons Martí. 1855-1931. Catàleg exposició 1973. Pàg. 9

la realitat, trets que podrien fer pensar que realment aquesta estructura no existia; però per altra banda, sabem també que Pons Martí es permet llibertats i llicències formals alhora d'elaborar algunes obres.

2.2.2. Estudi artístic i tècnic

Porta de Figuerola

La composició d'aquesta obra es pot dividir horitzontalment en dues parts. A la part inferior s'hi mostra la porta de Figuerola, i davant d'aquesta tres personatges femenins que conversen. Més enllà del llindar de la porta es distingeix la figura d'un home amb barret⁴ amb el punxó de ferro. A la part superior en canvi, la composició queda formada per la catedral al centre, i el campanar de l'església de Sant Feliu i un tros del castell d Montjuïc a l'esquerra. Les verticals de la catedral i Sant Feliu equilibren l'horitzontalitat de la composició.

Pel que fa la gamma cromàtica, a la part inferior hi ha un predomini total d'ocres, terres i verdosos. A la part superior, en canvi, hi predominen els blaus. La dreta del celatge deixa entreveure que s'acosta una tempesta.

Val a dir que Pons Martí no intenta fer un retrat realista, ja que la vestimenta d'aquests personatges no s'adiu del tot a l'època. A més, tenim textos que ens informen que la muralla de Figuerola era molt concorreguda, plena "*d'avis prenent el sol i companys caçant sargantanes entre les espitelleres*"⁵.

---

⁴ El personatge conegut com a burot es trobava a l'entrada d'algunes de les portes de la ciutat. Servia de filtre perquè ningú deixés de pagar l'impost de consum. Era un personatge bastant odiat, i per això apareix de manera freqüent en la literatura de l'època. El citen Gay de Montellà, que els titlla "*d'homes descarats*", Prudenci Bertrana, que comenta que "*per les senyores, enganyar un burot constituïa una diversió picant*", o bé Geriòn: "*Junto esas puertas ya no se paseaba marcialmente el centinela, sino otro tipo más vulgar y poco simpático en Gerona: el "burot"*".

⁵ MIQUEL DE PALOL, *Girona i jo*. Barcelona, 1972. Editorial Pòrtic. Pàg. 24

Portal de Girona

De la mateixa manera que en *Porta de Figuerola* la composició d'aquesta obra també es pot dividir horitzontalment en dues parts. A la part inferior s'hi mostra l'interior del baluard amb alguns personatges realitzant diferents tasques. A la dreta, una noia juga amb un nadó, mentre dues dones conversen entre elles. En el centre s'entreveuen personatges llunyans que volen accedir a la ciutat, i un home arrossegant un carretó. A la part superior en canvi, i ocupant la meitat de la composició, hi ha un gran celatge amb núvols.

Pel que fa la gamma cromàtica, a la part inferior hi ha un predomini total d'ocres, terres i verdosos, i a la part superior hi predominen els blaus i els blancs.

Són dues pintures amb una qualitat excepcional pel que fa el dibuix.

Laia Roca Pi